

Zedelgem
Sint-Laurentiuskerk
(prov. West-Vlaanderen)

Toelating opgraving –
wetenschappelijke vraagstelling
Bijlage 1A

Auteurs: Lynn DEVALCKENEER, Christof
VANHOUTTE

Projectcode: 2024A232

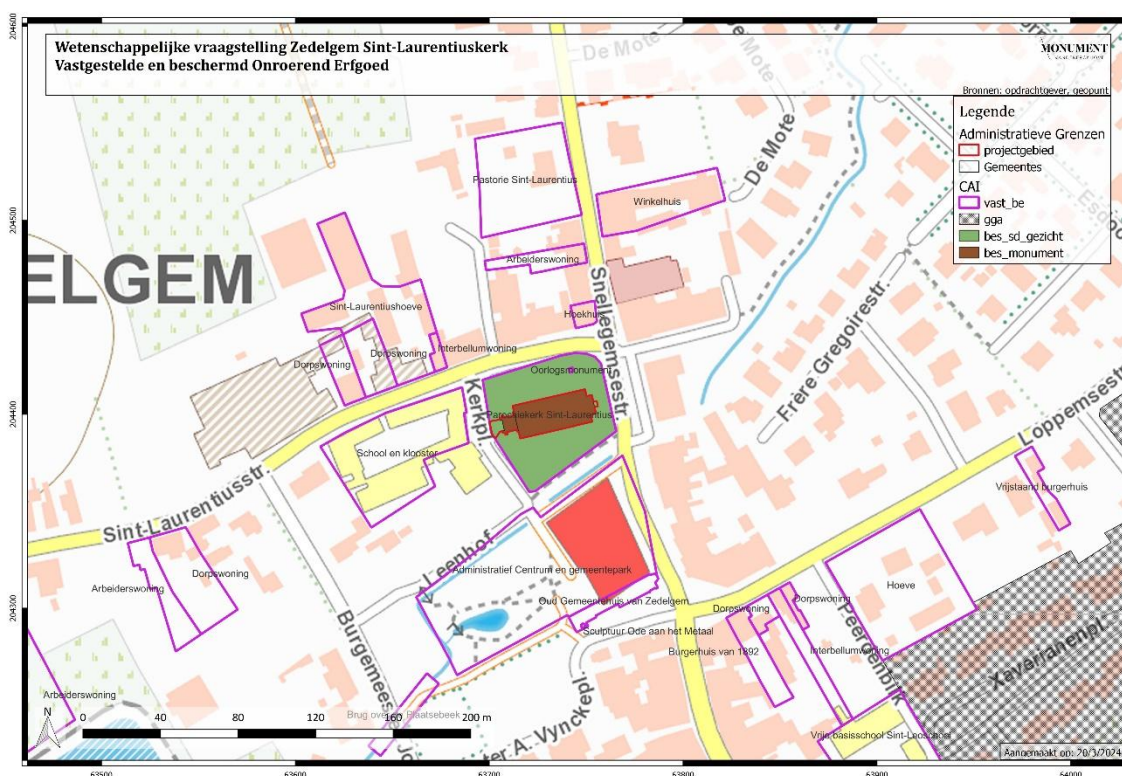
0. INHOUDSTAFEL

0. INHOUDSTAFEL	2
1. INLEIDING	2
2. BESCHRIJVEND GEDEELTE	4
2.1. GEPLANDE WERKEN	4
2.2. WERKWIJZE EN STRATEGIE	7
2.2.1. Motivering onderzoeksstrategie	7
2.2.2. Organisatie van het vooronderzoek	7
2.2.3. Gebruikt materiaal	7
2.2.4. Inbreng specialisten	7
2.2.5. Algemene wetenschappelijke advisering	8
3. ASSESSMENTRAPPORT	9
3.1. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
3.2. HISTORISCHE BESCHRIJVING	17
3.3. ARCHEOLOGISCH KADER	26
3.4. SYNTHESE	29
4. SAMENVATTING	32
4. BIBLIOGRAFIE	34
4.1. LITERATUUR	34
4.2. INTERNETBRONNEN	34

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster. Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INLEIDING

Op basis van onderstaande bureaustudie is duidelijk dat de geplande werken zullen plaatsvinden in een zone met een hoge archeologische verwachting. Hoewel de werken beneden de drempelwaarde voor archeologisch onderzoek vallen, is het reeds duidelijk dat waardevol archeologische opgraving. De opmaak van deze bureaustudie kadert dan ook binnen de aanvraag tot een toelating met wetenschappelijke vraagstelling.

Figuur 1: Uitsnede topografische kaart met aanduidingen vastgesteld en beschermd onroerend erfgoed (bron: geopunt.be)

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Geplande werken

De geplande werken voorzien een nieuwe verwarmingsinstallatie. De kerk zal verwarmd worden met warmtestations in convectorputten in de vloer met geforceerde ventilatie. Koude lucht zal door een ventilator via een vloerrooster en een filter aangezogen, in een warmtewisselaar worden opgewarmd en via het rooster terug uitgeblaasn. De warmte wordt ontvangen door leidingen met water waarbij het warm water wordt geproduceerd door een aardgasketel. De installatie wordt ingewerkt in de vloeren.

In totaal worden vijf convectoren voorzien:

Twee in het westen van de middenbeuk (55 x 200 cm)

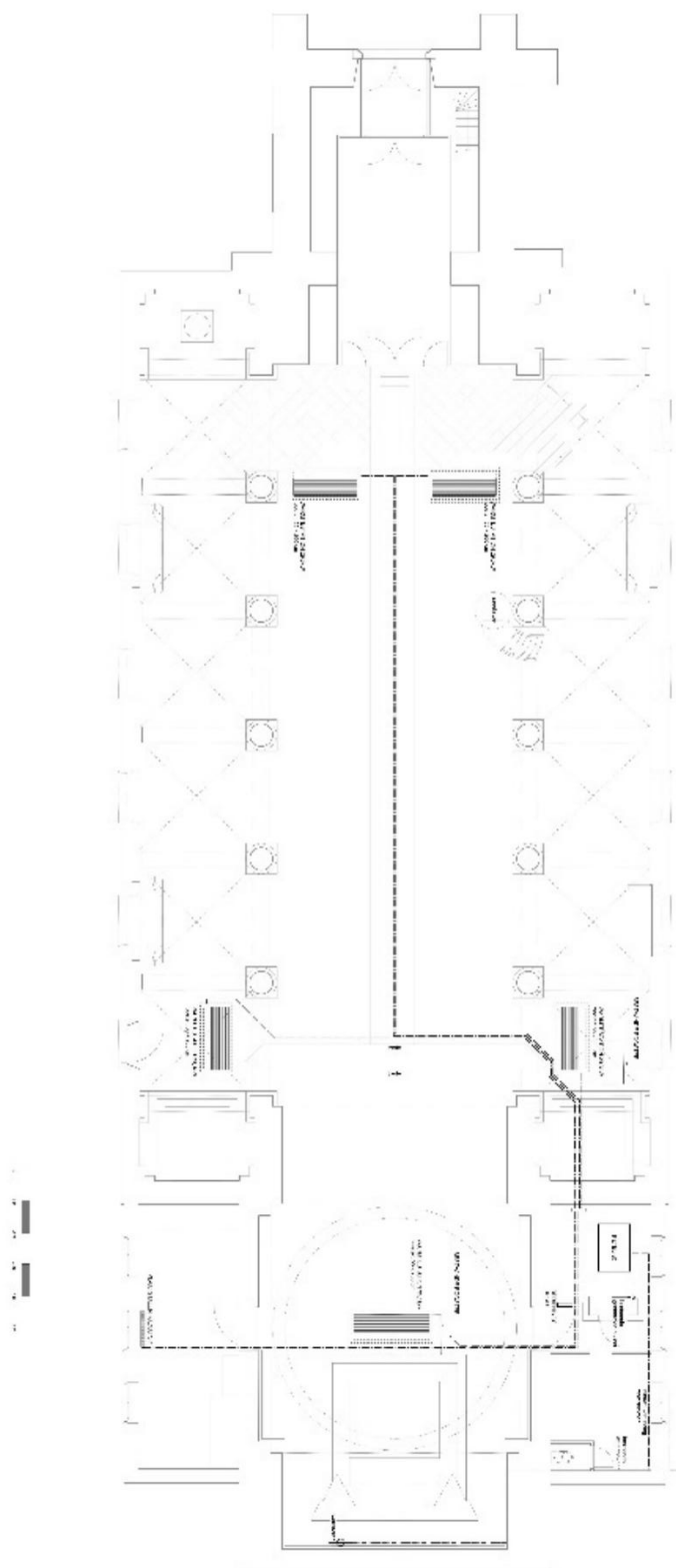
Twee in het oosten van de noordelijke en zuidelijke beuk (55 x 200 cm)

Eén ter hoogte van het altaar (55 x 235 cm)

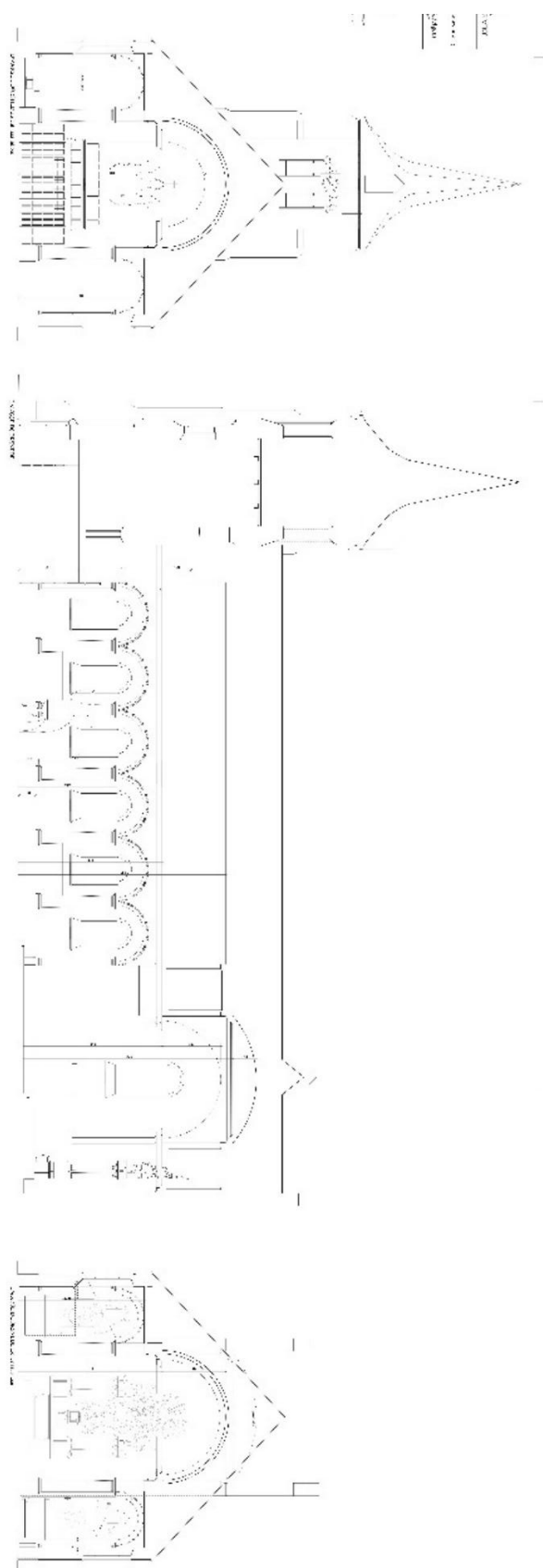
Deze convectoren zullen op een diepte van 89 cm worden geplaatst.

Ter hoogte van een convector in de noordelijke beuk en ter hoogte van het altaar bevinden zich reeds bestaande roosters.

Bijkomend worden de leidingen die naar de convectoren leiden, voornamelijk ingewerkt centraal in de middenbeuk. Hun startpunt in de sacristie waar zich een ketel zal bevinden met een bestaande gastoevoer. Er wordt een nieuwe watertoevoer voorzien op dezelfde locatie. Vanuit deze gasketel vertrekken de verschillende leidingen richting de convectoren. De nodige leidingen worden aangelegd in sleuven op een diepte van ongeveer 25 cm onder de kerkvloer.

Figuur 2: Geplande toestand Sint-Laurentiuskerk inplantingsplan (bron: initiatiefnemer)

Figuur 3: Bestaande toestand Sint-Laurentiuskerk snedes (bron: initiatiefnemer)

2.2. Werkwijze en strategie

2.2.1. *Motivering onderzoeksstrategie*

In dit bureauonderzoek wordt getracht een zo duidelijk mogelijk beeld te vormen van de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het projectgebied en de omgeving. Dit wordt vervolgens getoetst aan de geplande verstoring van de bodem. Om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen werden verschillende bronnen geraadpleegd.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en de gemeente Zedelgem in het algemeen werd de online databank van CAI (Centraal Archeologische Inventaris) geraadpleegd. Als aanvulling hierop werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt, de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius, een databank die kaarten bundelt van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Langs deze weg werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van de 20ste eeuw. Op alle kaarten en luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zo tot een duidelijk beeld te komen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgeen beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid. Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.

2.2.2. *Organisatie van het vooronderzoek*

De eerste stap van het bureauonderzoek bestond er uit zoveel mogelijk relevante informatie te verzamelen betreffende het projectgebied. Daarna werd getracht deze informatie op overzichtelijke wijze weer te geven door middel van kaarten die al bijlage bij dit rapport gevoegd worden. Vervolgens werd de vergaarde informatie in een tekst gegoten en kon worden bepaald wat de uitgelezen plaatsen waren voor het vervolgonderzoek te adviseren.

2.2.3. *Gebruikt materiaal*

Alle nodige informatie werd geraadpleegd via het internet of werd digitaal aangeleverd door de initiatiefnemer. De kaarten die toegevoegd zijn als bijlage werden vervaardigd met behulp van QGIS, een geografische informatiesysteem.

2.2.4. *Inbreng specialisten*

Niet van toepassing.

2.2.5. Algemene wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

3. ASSESSMENTRAPPORT

3.1. Landschappelijke ligging

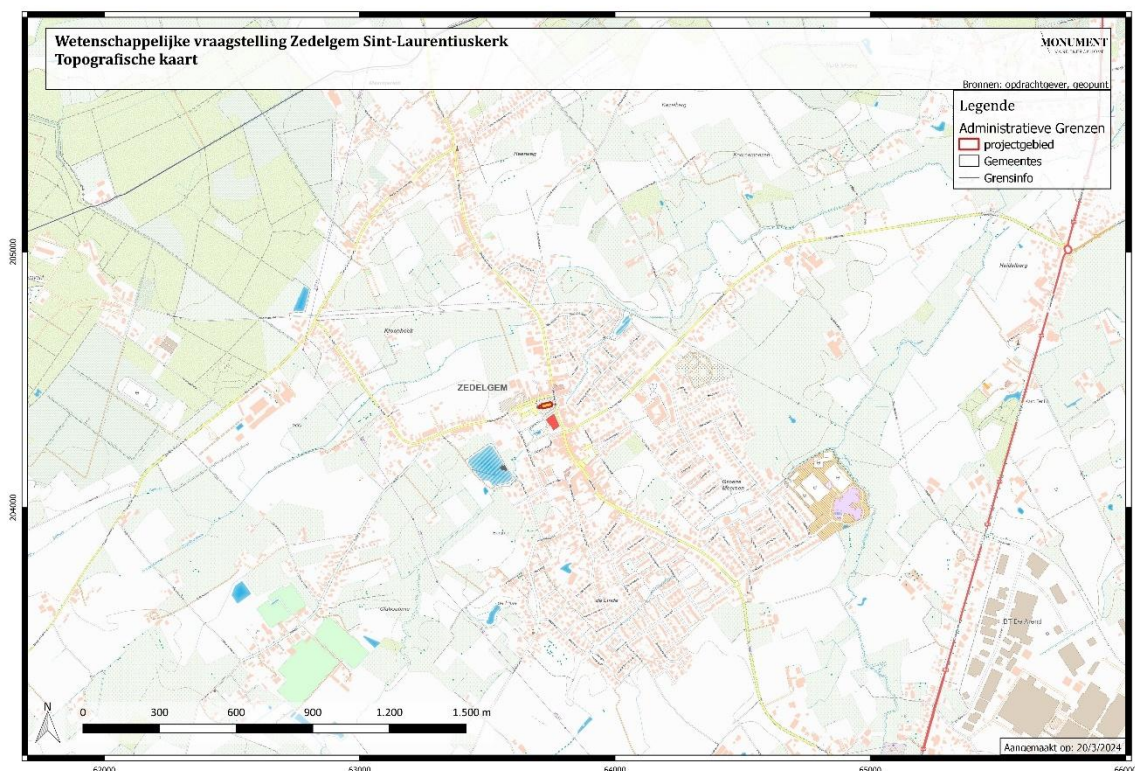
3.1.1. *Topografische situering*

Zedelgem is gelegen in de provincie West-Vlaanderen en maakt deel uit van het arrondissement Brugge. De gemeente is een fusie van de gemeente Zedelgem, Aartrijke, Loppem en Veldegem. Kloksgewijs wordt Zedelgem omgeven door Jabbeke, Brugge, Oostkamp, Torhout en Ichtegem.

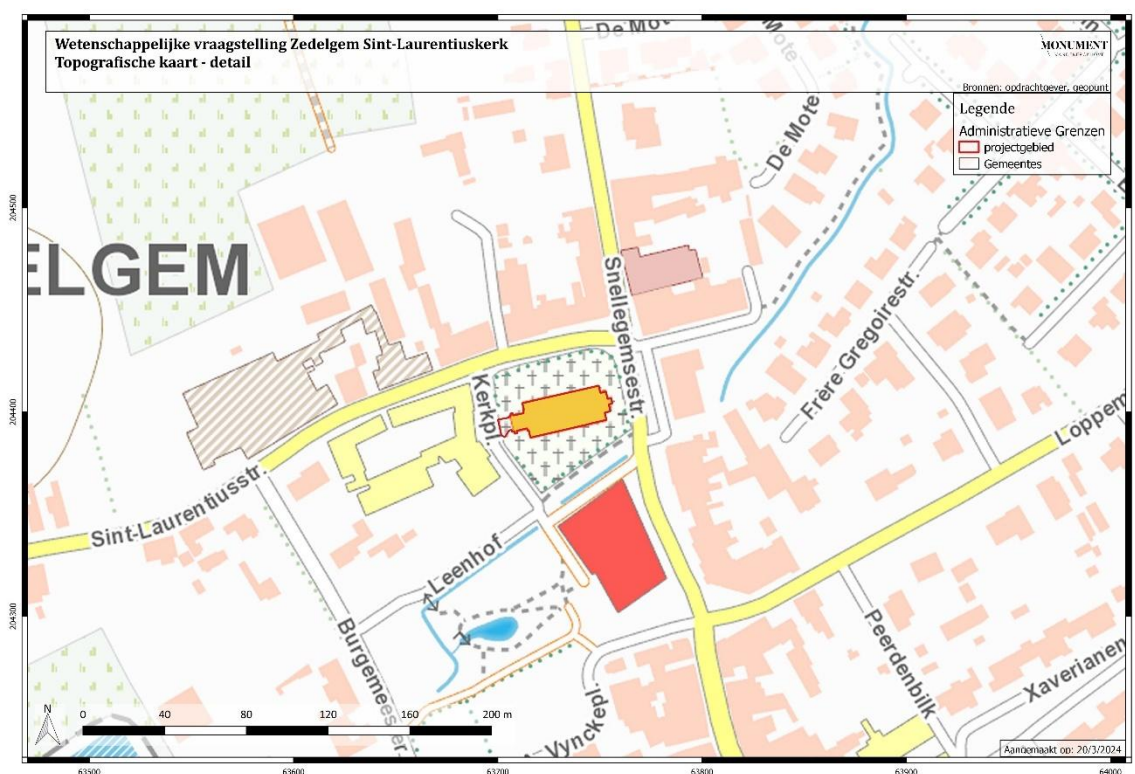
Het projectgebied vormt het hart van de dorpskern van Zedelgem en wordt omgeven door de dorpskernbebouwing. Het portaal van de kerk situeert zich in het zuidwesten. Het gebouw typeert zich door een neoclassicistisch schip en koor (1846) en een gotische westtoren (14de eeuw). Rondom rond de kerk situeert zich het oude kerkhofareaal voorzien van beplanting en visueel van de straatzijden afgescheiden door dit groen. Dit geheel wordt in het noorden begrensd door de Sint-Laurentiusstraat, een verwijzing naar de heilige aan wie de kerk is gewijd, de Snellegemstraat ten oosten, ten westen en ten zuiden loop de weg Kerkplein.

Kadastraal is het projectgebied terug te vinden onder Zedelgem, afdeling 1, sectie C, 407A.

Op de bodemgebruikskaart uit 2001 staat het grootste deel van het projectgebied gekarteerd als 'andere bebouwing'.

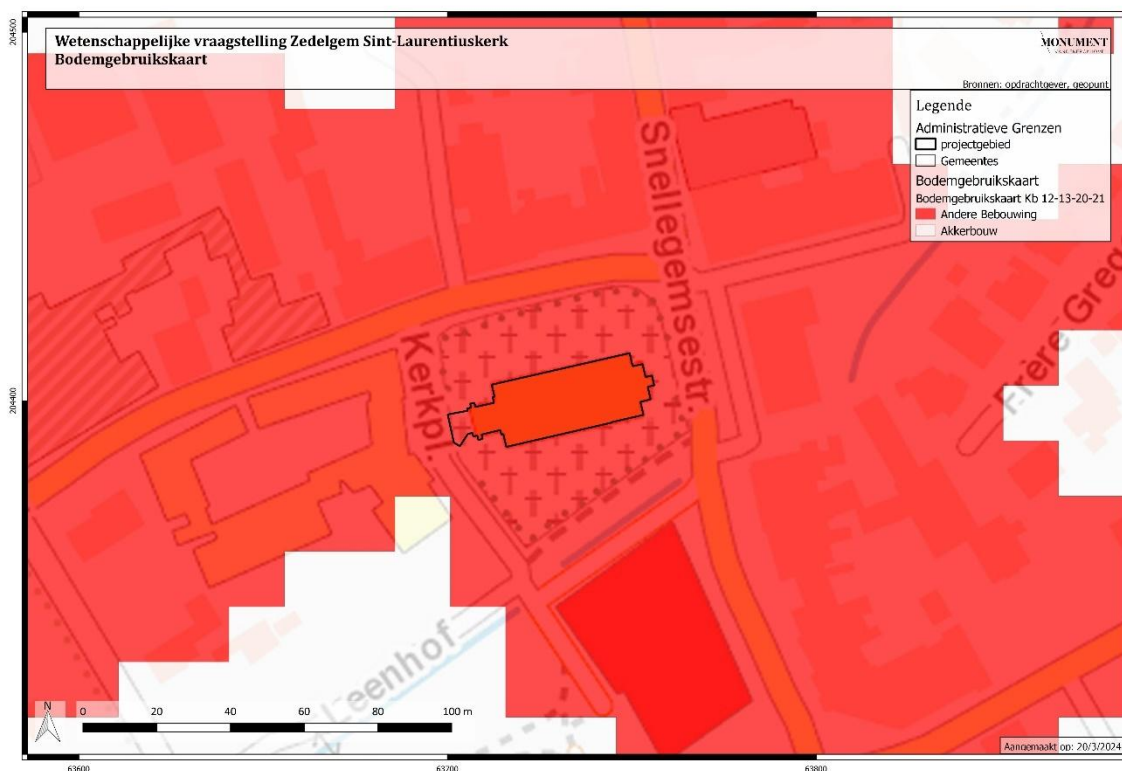
Figuur 4: Uitsnede topografische kaart met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Figuur 5: Uitsnede topografische kaart – detail met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Figuur 6: Uitsnede kadasterkaart met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

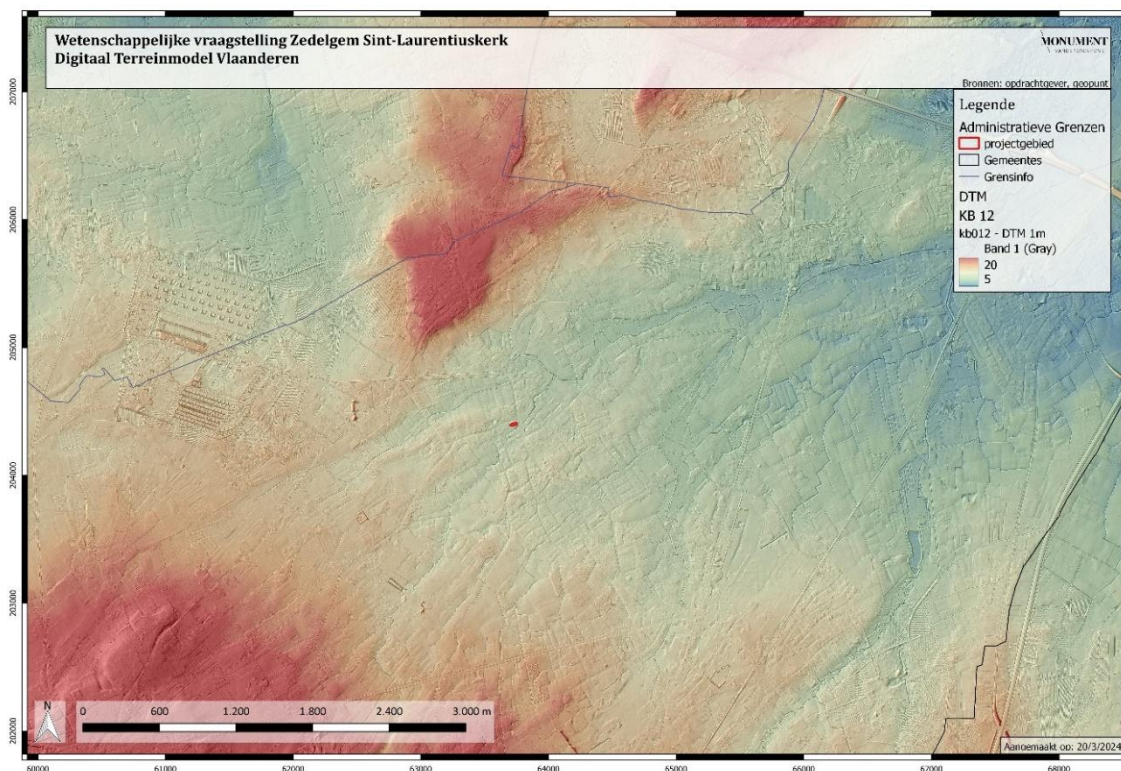
Figuur 7: Uitsnede bodemgebruiksk kaart met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

3.1.2. Landschappelijke situering

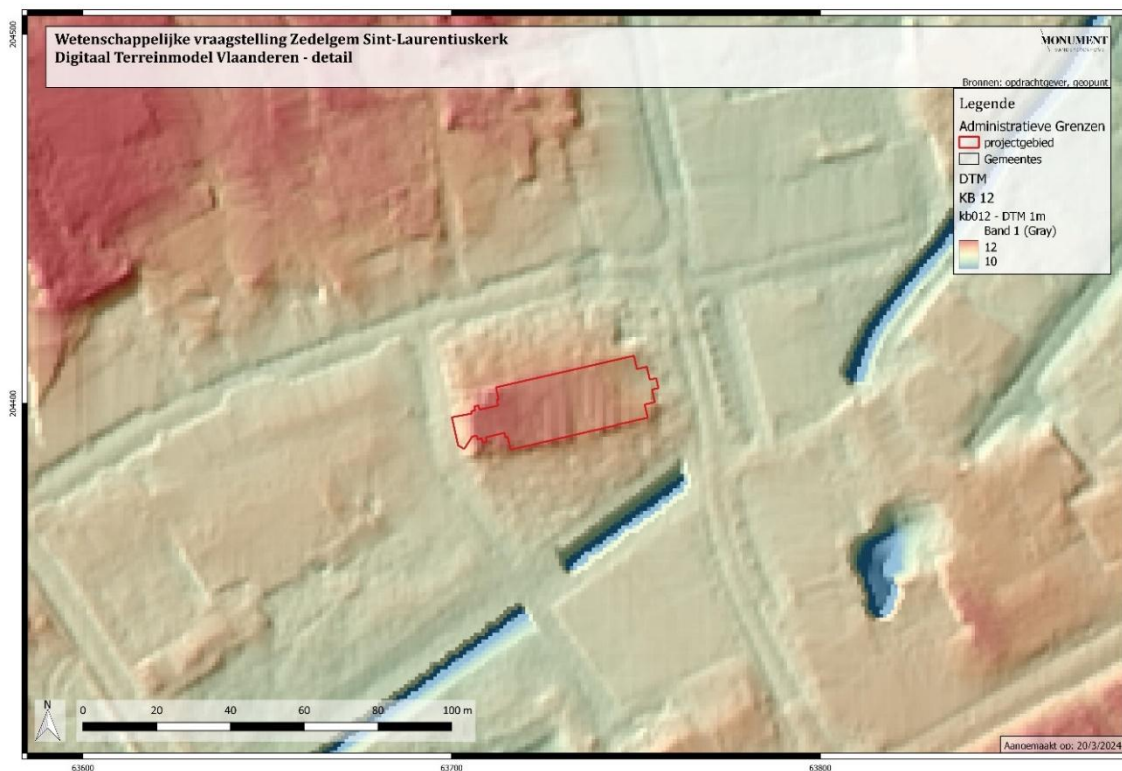
Zedelgem behoort tot zandig Vlaanderen, meer bepaald tot het West-Vlaamse Cuestaland. De gemeente is gelegen op een noordelijke uitloper van het Plateau van Wijnendale en kent een zwak glooiend karakter. Het reliëf neemt af vanaf het zuidwesten met een gemiddelde hoogte van + 20 m TAW naar het noordoosten op ongeveer + 8 m TAW. In noordoostelijke richting neemt de hoogte steeds verder af naarmate het landschap zich in het Zuid-Brugs Dallandschap begeeft, een afgedamde uitloper van de Vlaamse Vallei ter hoogte van Brugge. De afwatering van het gebied gebeurt door verschillende waterlopen en een zuidwest-noordoost oriëntatie die in het noordoosten samenkomen in de Kerkebeek.

De Zedelgemse dorpskern ontwikkelde zich in de vallei waar de twee waterlopen, de Engelstraatbeek en de Rollewegbeek samenvloeien. De gronden kenmerken zich als zwakke depressies tussen weinig verheven ruggen. Ter hoogte van de waterlopen vinden we eerder langgerekte smalle alluviale gronden terug. Verder ten zuiden van het projectgebied is er sprake van lage dekzandruggen en hoge tertiaire zandruggen. Het projectgebied kent een ietwat hogere ligging ten opzichte van de omliggende percelen. Deze kennen een inplanting die licht fluctueert rond +11 m TAW. Het projectgebied situeert zich hier ietwat boven dit gemiddelde met een inplanting op +11,80 m TAW.

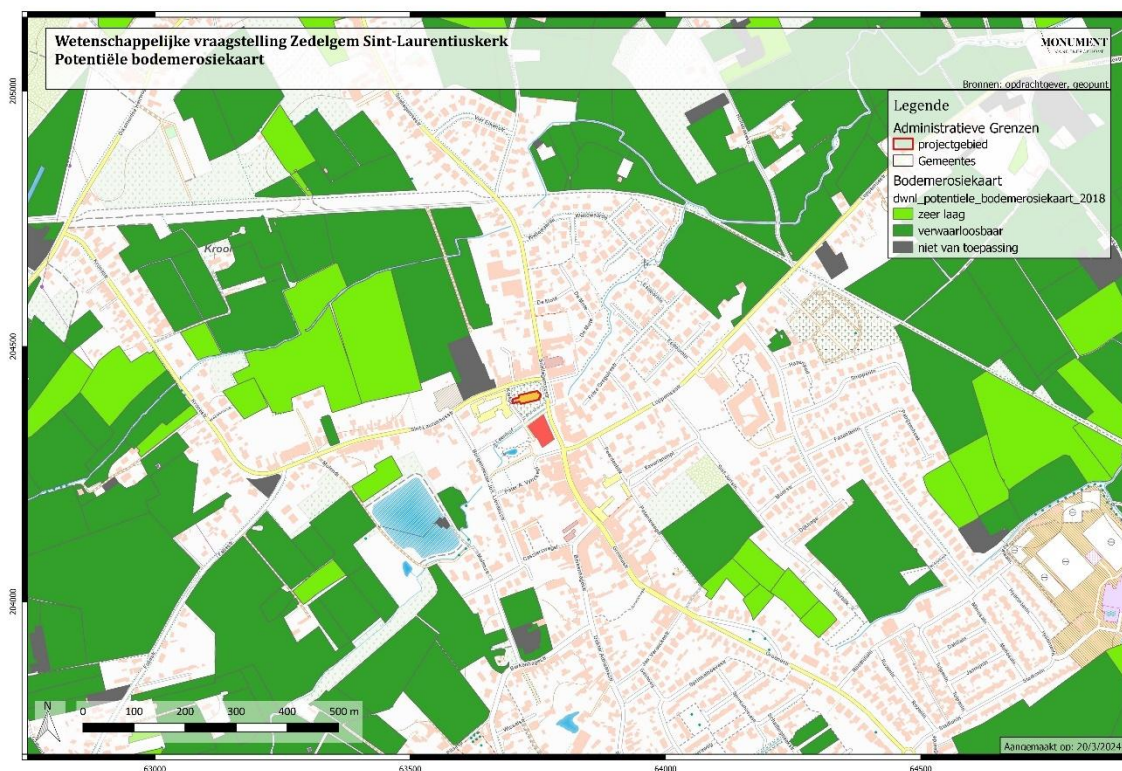
Het projectgebied staat niet gekarteerd op de potentiële bodemerosiekaart. Aanduidingen in de ruimere omgeving wijzen op een laag tot verwaarloosbaar potentieel.

Figuur 8: Uitsnede DTM Vlaanderen met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Figuur 9: Uitsnede DTM Vlaanderen detail met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Figuur 10: Uitsnede potentiële bodemerisiekarta met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Figuur 11: Uitsnede Tertiair geologische kaart met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

[illegible]

3.2. Historische beschrijving

3.2.1. *Historische beschrijving Zedelgem*

In en rond Zedelgem werden er dankzij luchtopnamen en opgravingen reeds bewoningssporen vanaf de prehistorie aangetroffen. De oudste artefacten dateren uit de neolithische periode en werden door baron de Maere d'Aertrycke opgegraven aan het begin van de 20ste eeuw in de omgeving van de Kezelberg. Verder werden er dankzij luchtfotografie twee cirkelvormige structuren aan de weerszijden van de Zabbebeek aangetroffen. Vermoedelijk stemmen deze sporen overeen met grafheuvels uit het midden van de bronstijd (3000-800 v. Chr.) Tot op heden werden er echter nog geen bewoningssporen uit de Romeinse tijd aangetroffen, men kan vermoeden dat de bewoning in de Gallo-Romeinse periode eerder schaars is.

Zedelgem dateert vermoedelijk uit de periode van de Frankische edelen vanaf de 5de eeuw. Volgens M. Gysseling wordt de naam 'Sedelingem' etymologisch verklaard als 'woonplaats van Sweidh'. Echter wordt dit tegengesproken door J. Mansion en A. Carnoy die vermoeden dat Zedelgem te ontleden valt als 'Seithl Inga-heim'. Hierbij zou 'Seithl' niet verwijzen naar een persoon maar als 'kolonisten' kan geïnterpreteerd worden.

Het grondgebied wordt vanaf de 6de eeuw gekerstend door rondtrekkende monniken waarbij een bedehuis wordt opgetrokken. De parochiekerken zijn initieel eigendom van de dorpsheer, maar gaandeweg vallen ze in handen van abdijen en kapittels. Rond 1000 wordt de kasselrij Brugge – ofwel de Brugse Vrije – opgericht door graaf Boudewijn IV. De heerlijkheid Zedelgem valt hieronder. Zedelgem wordt voor het eerst vermeld tijdens de 11de eeuw als 'Sedelingem' in een akte waarin Robrecht II, de toenmalige graaf van Vlaanderen, de bezittingen van Brugge bevestigde. De volgende vermelding dateert van de 12de eeuw waarin de bisschop van Doornik-Noyon bevestigt dat o.a. het altaar van Zedelgem behoort tot de abdij van Sint-Amands. Tijdens de 13de eeuw gaat het patronaat van Zedelgem naar de Gentse Sint-Pietersabdij. De dorpskern bevond zich voornamelijk rond het leenhof en de kerk, terwijl de omgeving eerder bestond uit onontgonnen veldgebied, wat een combinatie was van heide, vijvers en moerasgebied.

Tot de 15de eeuw is Zedelgem in het bezit van de familie 'van Zedelghem', waarna het in handen komt van de familie Haveskerke die zich vanaf de 16de eeuw in Brugge vestigde. In 1624 verleende de toenmalige heer van Zedelgem, Jan van Haverskerke, de toelating om – tegen betaling – de heide- en veldgebieden ten zuiden van de gemeente te gebruiken voor landbouwpraktijken. De Plaetsemolen werd voor het eerst vernoemd in 1528. Tijdens de godsdiensttroebelen in de 16de eeuw werd de Sint-Laurentiuskerk regelmatig geplunderd en beschadigd. Ook het platteland kreeg te maken met verschillende plunderingen en moorden, Waardoor de plattelandsbevolking de veiligheid van de steden gaat opzoeken. Dankzij het Twaalfjarig bestand (1609-1621) kende het platteland een kort periode van rust en werd de kerk hersteld. Tijdens de 17de eeuw werd Zedelgem opnieuw het slachtoffer van de

verschillende oorlogen (o.a. de Tachtigjarige Oorlog en de Dertigjarige Oorlog) waarbij de gemeente vaak geplunderd wordt. Hierbij komt nog dat de verzwakte bevolking tijdens deze periode zwaar te leden kreeg onder de pest. Het begin van de 16de eeuw begon al even woelig als de 17de eeuw. De Vrede van Utrecht in 1713 betekende de start van een relatief rustige periode die duurde tot 1718 en enkel onderbroken werd door de Oostenrijkse Successieoorlog in 1744-1748. De Torhoutsesteenweg werd opgericht in 1751-1754 en zou een grote invloed hebben op de industriële en commerciële ontwikkeling van Zedelgem. Rond de Torhoutsesteenweg ontstaat een woonkern, gepaard met een commercieel centrum. Zedelgem wordt nog steeds omgeven door bos- en heidegebied dat vanaf het einde van de 18de eeuw ontgonnen wordt. Op het einde van de 18de eeuw wordt Vlaanderen definitief ingelijfd bij de Franse republiek wat het einde betekende van het feodale stelsel. Vanaf dan behoorde de commune Zedelgem tot het kanton Oostkamp. De bestaande administratieve ordening werd onder Napoleon in 1800 teniet gedaan, waarbij de kantons werden afgeschaft en iedere commune een zelfstandige eenheid werd, bestuurd door een gemeenteraad. Vanaf de Belgische onafhankelijkheid worden de gemeenteraden samengesteld door middel van verkiezingen.

Het einde van de 19de eeuw was een periode van honger door een structurele crisis in de vlasnijverheid. In 1845 werd de spoorlijn Brugge-Torhout aangelegd met een station ter hoogte van Zedelgem. Dit zorgde voor een verdere uitbreiding van de woonkern waarbij er onder andere een schoolhuis en een kapel werd opgericht. De Plaetsemolen werd in 1866 vervangen door een stenen exemplaar. Vanaf de tweede helft van de 19de eeuw worden de bossen in het zuidelijke deel van de gemeente gekapt en omgezet naar landbouwgrond. Vanaf de 20ste eeuw ontwikkelde de industrialisering met de start van de fietsproductie en metaalproductie. Dit zorgde ervoor dat er verschillende arbeidshuisjes werden gebouwd op het heidegebied. De tegenstelling tussen dit geïndustrialiseerde arbeidsgebied en de meer landelijke dorpskern zorgde voor een afscheuring van de parochie en de gemeente Veldegem.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog speelde Zedelgem een rol als logistiek centrum voor de Duitse bezetters. Verder voerden de Duisters veel infrastructuurwerken uit om de verdeling van de goederen zo optimaal mogelijk te laten verlopen. Onder andere een oefenterrein en een vliegveld werden aangelegd. Ook diende Zedelgem als aflossingspunt voor Duitse soldaten die hier werden voorbereid alvorens ze naar het front vertrokken. Tijdens het Interbellum kende zowel de landbouw als de industrie een enorme bloei. In 1938 werd een nieuwe parochie opgericht in de wijk De Leeuw, gewijd aan Sint-Elooi. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Zedelgem ingenomen door de Duitse troepen. De gemeente speelde echter een minder belangrijke rol dan tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Het tweede kwart van de 20ste eeuw wordt gekenmerkt door de uitbreiding en de bouw van verschillende woonwijken, onder andere woonwijk Groenhof, De Linde en de Groene Meersen. Ook worden er twee industrieterreinen opgericht, De Schatten en De Arend. In 1977 werd Zedelgem een fusiegemeente bestaande uit Zedelgem, Loppem, Veldegem en Aartrijke.

3.2.2. Historische beschrijving projectgebied

De oorsprong van het eerste kerkgebouw is onbekend, mogelijk kan een houten kapel als voorganger gelden, zoals gebruikelijk was. Enige aanwijzingen voor het bestaan van deze oude voorganger zijn niet gekend.

Wel is gekend dat tijdens de 14de eeuw een nieuwe, gotische kerk wordt opgetrokken. De torennaald werd in 1786 afgebroken gezien haar bouwvallige toestand en vervangen door de huidige torenspits met leienbedekking. De oudste kaart die ons informatie biedt over het projectgebied is de Ferrariskaart (1771-1778). Hoewel deze kaart geen specifieke informatie biedt met betrekking tot de bouwgeschiedenis is duidelijk te zien dat het kerkgebouw omgeven wordt door een kerkhofareaal en een omgrachting.

Figuur 14: Uitsnede Ferrariskaart 1771-1778 met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Een illustratie van de kerk tijdens de vroege 19de eeuw is van de hand van Brugse schilder Pieter-Frans De Noter (1779-1842). De afbeelding toont een kleine, driebeukige kerk met breed transept en de monumentale westtoren. Een landmeterskaart uit 1808 toont de ligging van de kerk in de dorpskern maar zonder weergave van een kerkhofareaal.

Figuur 15: Uitsnede landmeterskaart 1808 (bron: cartesius.be)

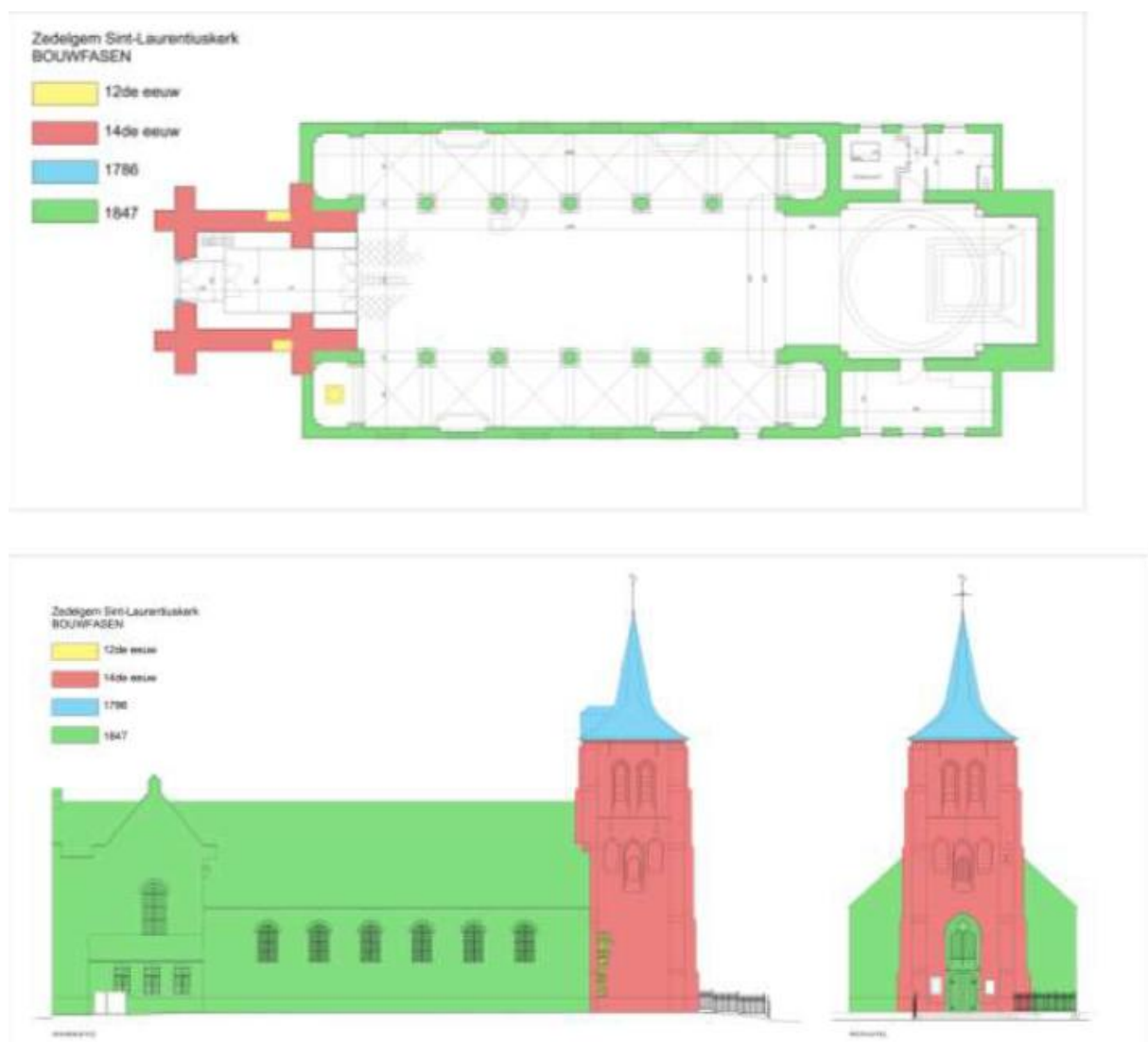
Figuur 16: Tekening kerk 1814 door Pieter-Frans De Noter (bron: H. DAVANS 2022. P. 5)

Bij het begin van diezelfde eeuw ondergaat de kerk meerdere herstellingen als gevolg van de toenemende bevolkingsgroei waardoor de uitbreiding van de kerk noodzakelijk wordt. Een nieuwe kerk wordt door provinciaal architect Van Caneghem voor het eerst ontworpen in 1839. Maar door het hoge kostenplaatje ging het nieuwe bouwproject niet van start. Enkele jaren later ontwerpt de opvolger van Van Caneghem, Pieter Buyck, een nieuwe kerk in 1845 in neoclassicistische stijl waarin de gotische westtoren wordt geïncorporeerd. Ditmaal wordt het plan wel goedgekeurd en wordt de aanbesteding in het daaropvolgende jaar toegekend aan Joannes Somerlinck – Van Heule uit Brugge.

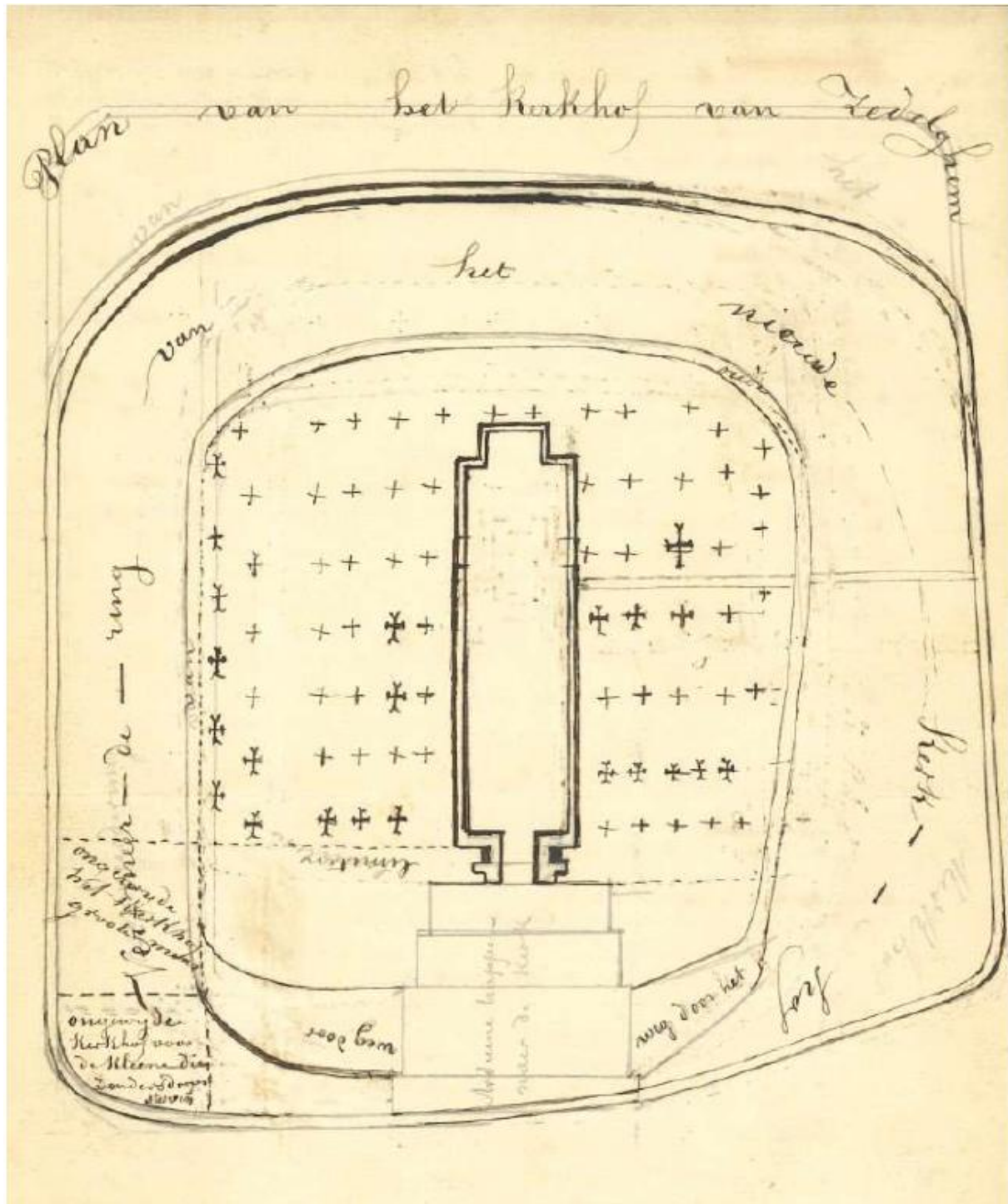
Figuur 17: Uitsnede Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van projectgebied (bron: geopunt.be)

Voor de verwezenlijking van de nieuwe kerk wordt de oorspronkelijke gotische kerk afgebroken en vervangen door het huidige exemplaar. Van de 14de eeuwse kerk resteert enkel nog de toren. Boven het portaal in de toren werd een spitsboogvormig raam geplaatst (1847).

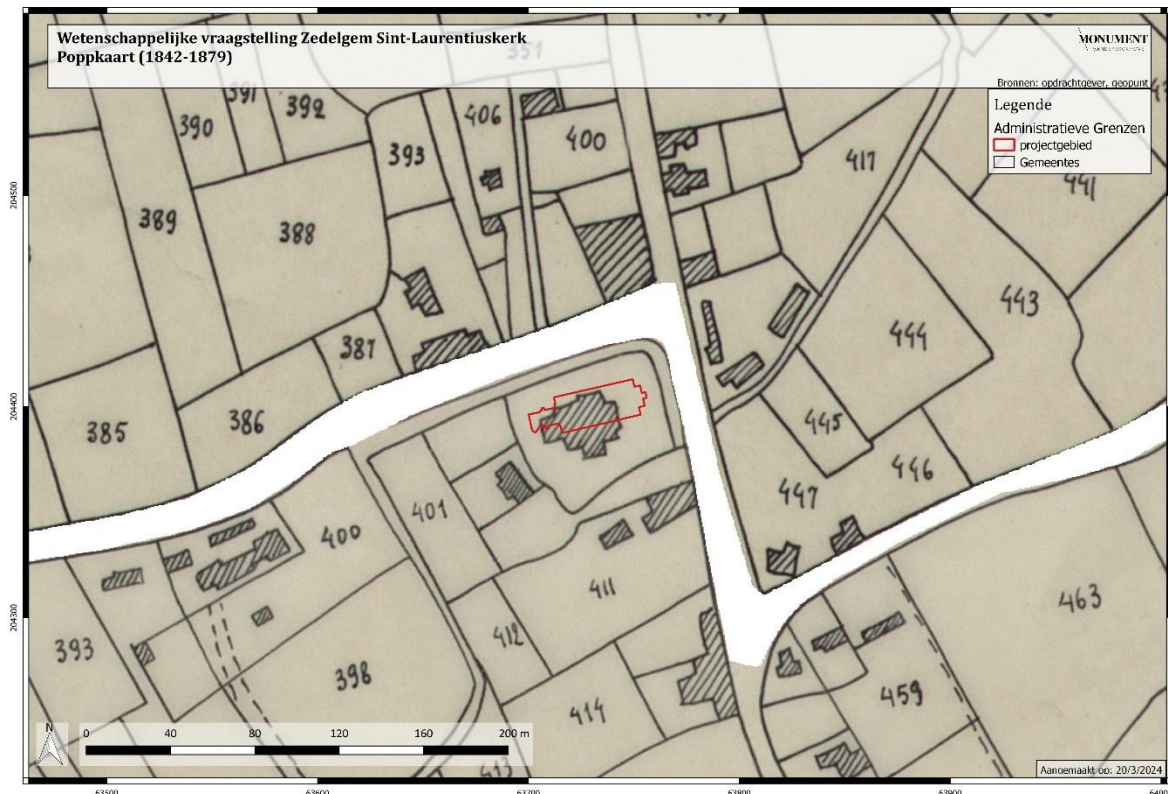

Figuur 18: schematische weergave bouwfases Sint-Laurentiuskerk (bron: H. DAVANS 2022. P. 7)

Het bestaande kerkhof werd in 1887 uitgebreid. Uit dit jaar stamt het ijzeren hek op het muurtje met arduinen dekstenen . Voor de aanleg hiervan van de beek ten zuiden van de kerk recht getrokken. De ingang van de kerk werd van trappen voorzien.

Figuur 19: Plan uitbreiding kerkhof 1887 (bron: H. DAVANS 2022. P. 11)

Figuur 20: Uitsnede Vandermaelenkaart 1842-1879 met aanduiding projectgebied (bron: geopunt.be)

Aan het begin van de 20ste eeuw, in 1914, werd een groene omheining van bomen aangeplant die nu nog aanwezig zijn. Ter hoogte van het kerkhof bevindt zich een oorlogsmonument voor de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. Het beeld toont een soldaat en gevangenen die een kruis vasthouden. Het beeld werd in 1923 onthuld en werd reeds twee maal verplaatst. Initieel stond het op de hoek van de Loppemsestraat en de Snellegemsestraat. Het kreeg een nieuwe plek ter hoogte van de beek ten zuiden van de kerk langs de Snellegemstraat en later naar het kerkhof ten noorden van de kerk.

Figuur 21: Prentbriefkaart Zedelgem kerk met weergave van bomerij en oorlogsmonument ten zuiden van de kerk (bron: www.erfgoedinzicht.be)

Tijdens de 20ste eeuw werden verschillende herstellingswerken uitgevoerd:

- 1935: herstellingen aan het dak van de kerk
- 1938: herstellingen aan de toren
- 1960: herstellingswerken aan de kerk
- 1960: elektrificatie van de klokken
- 1960: elektriciteitswerken en verlichting
- 1962: herstelling vloer en orgel
- 1973: vernieuwen verlichtingsinstallatie

Een volledige restauratie volgde in 1980 naar ontwerp van architect Piet Viérin uit Brugge. De kleine vieringtoren werd tijdens deze werken definitief verwijderd. Het kruisbeeld werd verplaatst van de zuidgevel van de toren naar de oostgevel van de kerk.

Sedert 1970 raakte het kerkhof in onbruik. Een nieuwe begraafplaats werd in de Loppemsestraat aangelegd en in 2005 uitgebreid tot parkbegraafplaats. Vele graven die zich eerder rondom de kerk bevonden kregen er een nieuwe locatie. Het oude kerkhof werd heraangelegd en het hekwerk werd hierbij verwijderd en vervangen door een haag van laurierkers. Een deel werd nog bewaard ter hoogte van de trappen die naar de hoofdingang leiden.

In 2005 maakte de gemeente een inventaris op van de grafmonumenten die zich binnen het areaal van het kerkhof situeerden met als doel te determineren welke graven dienen behouden te blijven, welke konden blijven mits verantwoorde kosten en welke dienden te verdwijnen na het aflopen van de concessie.

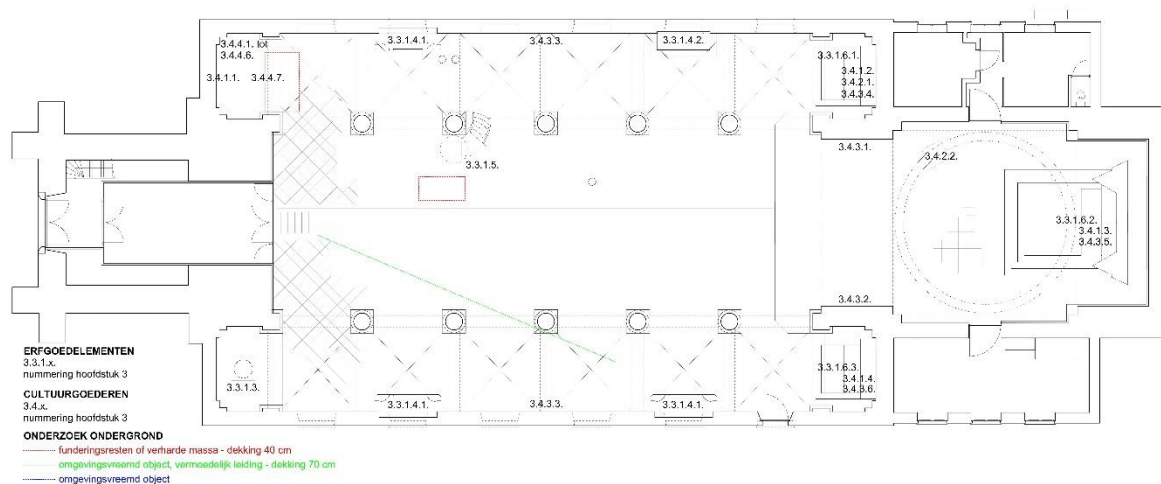
In 2011 volgde op basis van deze inventaris de creatie van een totaalplan van de beplanting op het kerkhof.

3.3. Archeologisch kader

De gekende archeologische waarnemingen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied betreffen in eerste instantie het betrokken projectgebied. De Sint-Laurentiuskerk (CAI 989915) gaat mogelijk terug op een houten voorganger dat in een latere fase door een stenen Romaanse kerk werd vervangen. In de 14de eeuw wordt een nieuwe gotische kerk opgetrokken. de torennaald die oorspronkelijk in steen was uitgevoerd met gaanderij en vier hoektorens, wordt in 1786 afgebroken door haar bouwvallige aard en vervangen. Binnen de kerkmuren situeren zich drie grafplaten in de vloer. Deze bevinden zich achteraan in de noordelijke zijbeuk in de vorm van drie witmarmeren grafplaten. Het bouwhistorisch maakt melding van een onderzoek in de ondergrond van de kerk, uitgevoerd in 2014, waarbij geen archeologisch relevante sporen aan het licht kwamen. Twee zones binnen de kerk werden aangeduid waar zich funderingsresten of verharde massa op 40 cm onder de kerkvloer bevond: een zone in het westen van de noordelijke beuk en een zone in de noordwestelijke helft van de middenbeuk. Verdere informatie over dit onderzoek kon niet achterhaald worden.

Figuur 22: marmeren grafplaten in de noordelijke zijbeuk (bron:

Figuur 23: Inplantingsplan Sint-Laurentiuskerk met aanduiding van resultaten van onderzoek in de ondergrond (bron: . H. DAVANS 2022, bijlage 7)

Ten zuiden van het projectgebied, ter hoogte van de hoek van de Snellegemsestraat en het kerkplein (CAI 300029), werd in 2004 een opgraving uitgevoerd. In deze zone zou zich het leenhof bevinden waarnaar verwezen wordt in de bronnen als Casteelhof. Het onderzoek leverde losse vondsten aan aardewerk en baksteenpuin aan die een datering in de late middeleeuwen kregen. Anderzijds werd een 10 m brede gracht aangetroffen haaks op de Plaatsebeek en parallel aan de Snellegemsestraat. Overigens werd het terrein ten westen doorsneden door enkele oost-west lopende greppels en een noord-zuid gericht karrenspoor. Ten oosten werd een 1,75 m diepe kuil aangesneden en een noord-zuid gericht karrespoor. Op basis van het weinige aardewerk en baksteenpuin werd een datering in de late middeleeuwen toegewezen.

Ter hoogte van de Loppemstraat (CAI 983714) ten noordoosten van het projectgebied werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Echter stootten de archeologen op opgespoten

gronden die plaatselijk tot 1,80 m dikte bereikten. Er werden geen relevante sporen teruggevonden. Onderzoek ten zuidoosten van het projectgebied, ter hoogte van de Fazantenstraat (CAI 218760), duiden op recente vergravingen, grachten en drainage.

In de wijdere omgeving werden vondstenconcentraties daterend uit het vroegmesolithicum aangetroffen langsheen de Diksmuide Heirweg (CAI 981971, 224166,). Het ging om 11 concentraties die in oppervlakte varieerde tussen 4 m² en 30 m². De werktuigen wijzen op een hele reeks aan activiteiten en maken het waarschijnlijk dat het niet louter om een kortstondig bewoond jachtkampement gaat maar mogelijk ook de resten van verschillende nederzettingen. Zoals eerder reeds vermeld, wezen luchtfotografische studies op de aanwezigheid van archeologische structuren in het landschap behorend tot de bronstijd (grafheuvels) (CAI 157938, 157939, 157941, 157940).

Sporen uit de Romeinse periode werden aangetroffen tijdens archeologisch onderzoek ter hoogte van industrieterrein De Arend (CAI 300059).

Sporen uit de middeleeuwen werden aangetroffen ter hoogte van de Groenestraat en Stadionlaan (CAI 76915). De resten behorende tot grachten en kuilen werden aangesneden en wijzen mogelijk op het aantreffen van de rand van een nederzetting. Op basis van aardewerk kregen de sporen een 12de-13de eeuwse datering. (ID 15936, 987988)

3.4. Synthese

3.4.1. Verwachtingspatroon

Op basis van het voorgaande assessment kan volgend verwachtingspatroon naar voor geschoven worden:

- Voor de steentijden wijst onderzoek in de omgeving van het projectgebied op menselijke aanwezigheid. Er werden verschillende vondstenconcentraties aangetroffen die een tijdelijk kampement en activiteiten van materiaalbewerking bevestigden. Deze vondstenconcentraties deden zich voor over heel beperkte oppervlaktes, 4 tot 30 m². De ligging van het projectgebied nabij de samenvloeiing van twee waterlopen, in een gradiëntzone wijzen op aantrekkelijke factoren maar dient ietwat bijgesteld te worden gezien de ligging van het terrein binnen de alluviale zone.
- Voor de metaaltijden en de Romeinse periode wijzen luchtfotografische studies en archeologische onderzoeken binnen de gemeente Zedelgem op menselijke occupatie. Het gaat hierbij zowel om funeraire als nederzettingsstructuren. Het is bijgevolg niet onmogelijk dat sporen en resten uit deze periode ter hoogte van het projectgebied kunnen worden aangetroffen.
- Voor de vroege en een groot deel van de volle middeleeuwen is er voor het projectgebied nog geen bewijs dat er menselijke aanwezigheid was. Echter is er een theoretische verwachting voor een houten voorganger van de Sint-Laurentiuskerk. Sporen of resten werden nog niet aangetroffen. Wel is geweten dat tijdens de 12de eeuw een stenen Romaanse kerk werd opgetrokken.
- Voor de periode vanaf de late middeleeuwen is er meer informatie voorhanden. Gedurende de 14de eeuw werd een nieuwe gotische kerk opgetrokken. De monumentale westtoren is nog een restant van deze bouwphase.
- Vanaf 1845 werd aan een nieuwe kerk in neoclassicistische stijl gestart waarin de westtoren werd geïncorporeerd. De rest van de oorspronkelijke gotische kerk werd afgebroken en vervangen. Boven het portaal kwam een spitsboogvormig raam. Deze kerk komt nog sterk overeen met de huidige kerk.
- Gedurende de 20ste eeuw werden verschillende herstellingwerken uitgevoerd. Het meest ingrijpende betrof de volledige restauratie van de kerk in 1980. Hierdoor verdween de kleine vieringtoren.

Besluitend kan gesteld dat er voor de periodes vroeger dan ca. 1771 (Ferraris) geen gegevens beschikbaar zijn uit het bureauonderzoek om de aan- of afwezigheid van een site binnen het projectgebied te bevestigen. De ligging van het projectgebied in het hart van de dorpskern, de bouwgeschiedenis die het kerkgebouw reeds tot de 12de eeuw laten opklimmen maken dat de aanwezigheid van een archeologische site niet onwaarschijnlijk is. De enige manier om concrete informatie te winnen over de aanwezigheid van een archeologische site is veldwerk.

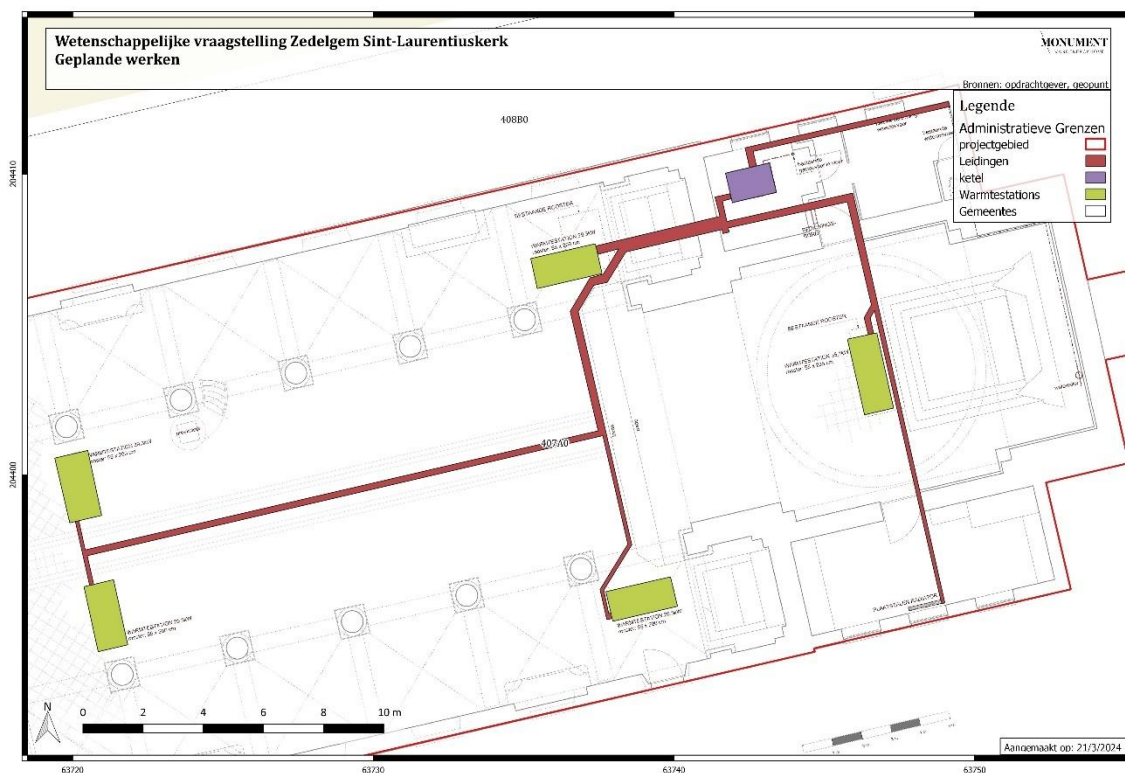
3.4.2. Afweging verder onderzoek en verwachte sporen per zone

In eerste instantie wordt nagegaan of een verder onderzoek zonder ingreep in de bodem noodzakelijk is., omdat de opsporing van archeologische sites bij voorkeur gebeurt via een zo miniem mogelijke verstoring van de bodem. Het uitgevoerde bureauonderzoek geeft aan dat er zich met grote waarschijnlijkheid een archeologische site in de ondergrond bevindt. Deze kan bestaan uit de funderingssporen van de Romaanse voorganger van de huidige kerk, mogelijke resten van een houten voorganger en mogelijke begravingen. Tevens kan een potentieel worden waargenomen voor de aanwezigheid van sporen en resten uit de steentijden, metaaltijden en Romeinse tijd.

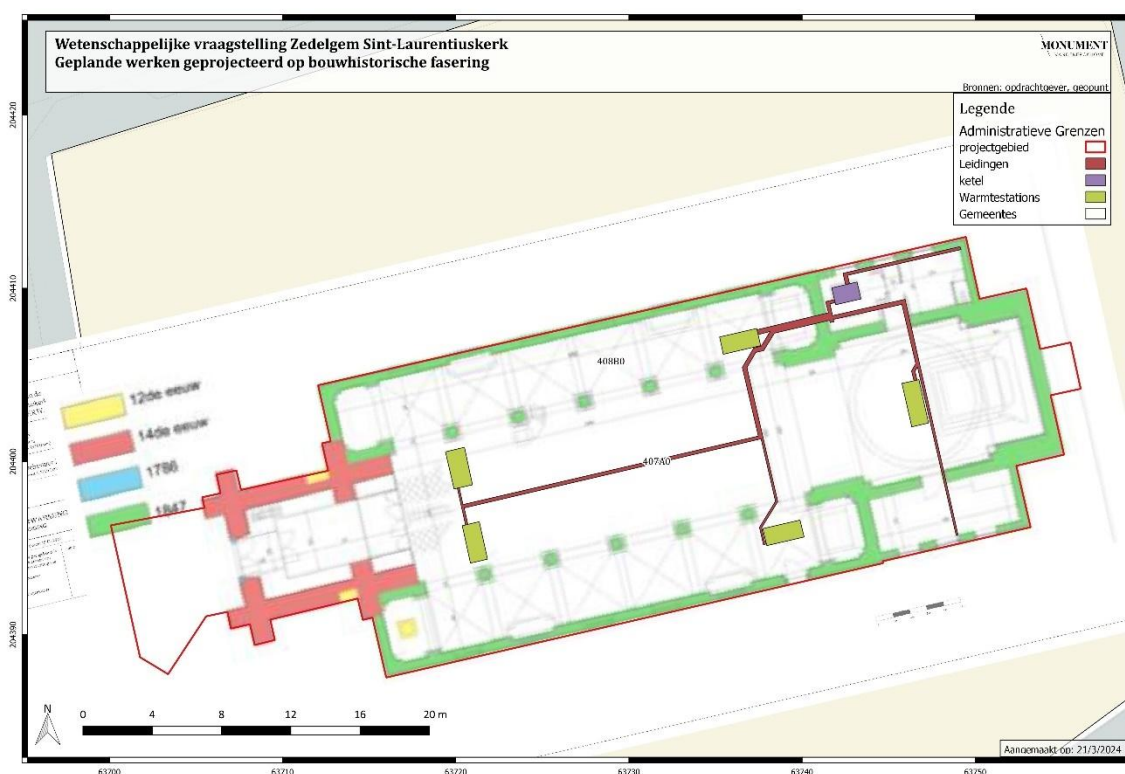
Voor de uitvoering van de geplande werken zullen op verschillende locaties binnen het kerkgebouw ingrepen plaatsvinden voor de installatie van warmteconvectoren, een gasketel en leidingen die de convectoren van warm water voorzien. De convectoren zullen 55 x 200-235 cm meten en worden aangelegd op een diepte van ongeveer 89 cm. De voorziene leidingen zullen in sleuven op ca. 25 cm onder de kerkvloer worden aangelegd. Ter hoogte van de sacristie zal een nieuwe gasketel een nieuwe waterleiding worden aangelegd. Deze ingrepen zullen een verstoring van het archeologisch archief met zich meebrengen. Hierdoor dient voorafgaand een archeologisch onderzoek te gebeuren tot op verstoringsdiepte. Er dient ook rekening te worden gehouden met een buffer van 30 cm. Dit om compactie door het gebruiken van zwaar materiaal op dit niveau te vermijden. De aanleg van de leidingen zullen opgegraven worden door middel van een werfbegeleiding.

Gezien de geringe kennis van het kerkgebouw kan geen specifieke verwachting voor de verschillende uitgravingsdieptes worden meegegeven. Echter blijft de voornaamste onderzoeksvraag het bekomen van een eerste inzicht in de chronologie van de bodemopbouw en de relatie tussen de huidige kerk en haar voorgangers. Overigens dient de nodige aandacht te gaan naar de aanwezigheid van mogelijke begravingen, hun paleopathologie en de vraag of deze kunnen gelinkt worden aan bepaalde kerkfasen.

Alvorens het archeologisch onderzoek kan plaatsvinden, zal de aannemer verwarming instaan voor de plaatselijke opbraak van de huidige tegelvloer met afgraving van de onderlaag.

Figuur 24: Geplande werken geprojecteerd op bestaande toestand (bron: initiatiefnemer)

Figuur 25: Geplande werken geprojecteerd op bouwhistorische fasering (bron: H. DAVANS 2022. P. 7)

4. SAMENVATTING

Het projectgebied situeert zich in het hart van de Zedelgemse dorpskern en wordt omgeven door de Sint-Laurentiusstraat, de Snellegemstraat en het Kerkplein. Het terrein situeert zich op een uitloper van het plateau van Wijnendale, in een gradiëntzone en in de alluviale vlakte van een waterloop. De dorpskern ontwikkelde zich ter hoogte van de samenloop van de Rollewegbeek en de Engelstraatbeek. Het onderzoeksgebied is gelegen tussen vochtige tot natte zandgronden en natte kleigrond, het plangebied zelf is gekarteerd als bebouwde zone.

Binnen het projectgebied werd tot op heden nog geen volwaardig archeologisch onderzoek uitgevoerd. Wel werd een beknopte bouwhistorische analyse gemaakt waarbij de oudste delen van kerk tot de 12de eeuw opklimmen, met name behoren tot haar Romaanse voorganger. De monumentale westtoren dateert uit de 14de eeuw wanneer een nieuwe gotische kerk werd opgetrokken. Het leeuwendeel van de kerk is echter het resultaat van een bouwcampagne daterend uit 1842 waarbij de gotische kerk werd vervangen door een neoclassicistisch exemplaar. Tijdens de jaren 80 van de vorige eeuw vond een grote restauratiecampagne plaats waarbij de vieringtoren werd verwijderd. In 2014 speelde zich een beperkt onderzoek in de ondergrond af, waarvan echter geen verdere informatie werd teruggevonden, dat geen relevante archeologische sporen aan het licht bracht.

De geplande werken voorzien de restauratiewerken aan de verwarmingsinstallatie van de kerk. Hierbij worden vijf verschillende warmtestations geplaatst binnen de kerk. De convectoren zullen afmetingen hebben variërend tussen 55 x 200 – 235 cm en worden aangelegd op een diepte van 89 cm. De voorziene leidingen zullen in sleuven op ca. 25 cm onder de kerkvloer worden aangelegd. Ter hoogte van de sacristie zal een nieuwe gasketel een nieuwe waterleiding worden aangelegd. Deze ingrepen zullen een verstoring van het archeologisch archief met zich meebrengen. Hierdoor dient voorafgaand een archeologisch onderzoek te gebeuren tot op verstoringsdiepte. Er dient ook rekening te worden gehouden met een buffer van 30 cm. Dit om compactie door het gebruiken van zwaar materiaal op dit niveau te vermijden. De aanleg van de leidingen zullen opgegraven worden door middel van een werfbegeleiding.

Er dient echter te worden benadrukt dat de exacte aanlegdiepte en afmetingen nog kunnen wijzigen. In dat geval dient de veldwerkleider de methodiek voor het archeologisch onderzoek danig bij te sturen opdat dezelfde onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden conform de Code van Goede Praktijk.

Het uitgevoerde bureauonderzoek geeft aan dat er zich met hoge waarschijnlijkheid een archeologische site in de ondergrond bevindt. Deze zal mogelijks bestaan uit funderingssporen van de Romaanse voorganger van de kerk, mogelijke sporen van haar houten voorganger en begravingen. Mogelijk worden ook sporen uit de steentijden, de metaaltijden, de Romeinse tijd en vroege middeleeuwen aangetroffen. Op de locaties waar de ingrepen gepland zijn, dient voorafgaand een archeologisch onderzoek te gebeuren tot circa 30 cm onder de verstoringdiepte. Dit laatste om de compactie door het gebruik van zwaar materiaal op het archeologisch niveau te vermijden. . De aanleg van de leidingen zullen opgegraven worden door middel van een werfbegeleiding.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. Literatuur

- DAVANS H., 2022. Gemeente Zedelgem Sint-Laurentiuskerk Beheersplan, Brugge.
- HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. EN ERVYNCK A. 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar de optimale strategie, *Onderzoeksrapporten Onroerend Erfgoed* 48.

4.2. Internetbronnen

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>